زستانێکی درێژ و تراژیدیای بوون

هاشم سەڕاج

«زستانێکی درێژ» ڕۆمانێکی نووسەری ئایرلەندی «کولم تویبێن - ١٩٥٥»ـە دلاوەر قەرەداغی لە سوێدییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، تویبێن لەم ڕۆمانەدا بە قوولی و بەشێوازێکی هێمایی کاری لەسەر چەمکگەلێک کردووە، لەوانە؛ هۆگری و ئولفەت پێوەگرتن، خەون و خولیا، ئالوودە بوون، چێژی ئاڵۆز و تەمومژاوی سێکسی، توندوتیژی سروشت، مەینەتییەکانی ژیانی سەربازی، تراژیدیای شاراوەی نێو بوون، چرکە خۆشەکانی ژیان، دڵڕەقی و بەخشندەیی...تاد گێڕانەوەکانی کولم تویبێن لەم ڕۆمانەدا پڕن لە ڕوانینی قووڵی جۆراوجۆر، ڕوانین بۆ بوون و جیهان و چرکە ڕۆژانەییەکانی گوزەران، هاوکات لە ڕێگەی گێڕانەوەکانەوە لەنێوان کارەکتەرەکاندا دیالۆگی جۆراوجۆر دێتە کایەوە، تویبێن هێند بە وردی لەشتگەل و بابەت و ڕووداوەکان دەدوێت، وەرگر دەخاتە جیهانێکی لێوان لێو لە چێژ و بیرکردنەوە و لێکدانەوە و پارادۆکسەوە، زۆرجار پرۆسەی وەسفگەرایی لە کایەکانی شیکارییەوە سەرچاوە دەگرێت و کۆمەڵێک ئاماژە دەخاتەوە، وێڕای خستنەڕووی لایەنی سایکۆلۆژی کارەکتەرەکان، باوک کاتێک لەگەڵ جوردی کوڕە بچووکیدا لە کێڵگەکەدا دەخولانەوە و هەردووکیان کراسی قۆڵ کورتیان لەبەردابوو، بڕوای تەواوی بە قسەی قەشەکان هێنابوو، کە وتوویانە «ئەم ساڵ زستانمان نابێت» لەبەر ئەوەی [وەفادارانە نزاو نوێژمان کردووە و یارمەتی هاو توخمەکانی خۆمان داوە]، بەڵام «میکوێل»ی کوڕە گەورە کە ڕاژەی سەربازی تەواو کردبوو، پێکەنینی بەم وتانە دەهات و هەستی دەکرد زستانێکی سەخت و دژوار بەڕێوەیە، دەبوایە ڕۆژی شەممە جوردی بگەیەننە «لاسێو» تا سەری بەشێوەیەکی تایبەتی بتاشرێت و ڕۆژی سێ شەممەش بەرەو خزمەتی سەربازی بەڕێ بکەوێت، جوردی بۆ ماوەی دوو ساڵ لە ماڵ دوور دەکەوتەوە.

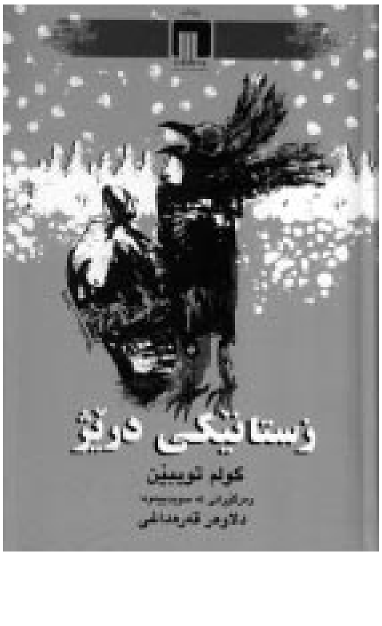

دەق لە دەسپێکی نووسینەوە بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ کار لەسەر چەمکی هۆگری و ئاشناگەرایی و ئولفەت پێوەگرتن دەکات، شتگەل، یان کەرستەی بەکارهێنراوی خودی

و کەسیەتی زۆرجار دەبێتە شوێنگەی یادەوەری و ئامرازێک بۆ ئولفەت پێوەگرتن، ئەمە سەبارەت بە کەسەکە، کە کەرستە تایبەتییەکان بەکار دەهێنێت، ڕەنگە ئاسەواری ئەم حاڵەتە لای ئەو کەسانەش بەجێ بهێڵرێت کە لە نزیکەوە ژیان لەگەڵ کەسەکەو شتگەل و کەلوپەلەکانی دەکەن، میکوێل بیری لەوە دەکردەوە دوای ڕۆیشتنی جوردی بۆ سەربازی، تەختەخەوە یەک کەسییەکەی لەو ژوورە بچکۆلەیە چۆڵ دەبێت و دایکی بەرگە نوێن و چەرچەفەکانی دەپێچێتەوە و دۆشەکەکە بە ڕووت و قووتی دەهیڵێتەوە، میکوێل لە ماوەی سەربازییەکەیدا سەبووری خۆی بە خەون بینین بە ماڵەوە دابووەوە و هەمیشە لەگەڵ چرکەساتە زەینییەکانی خۆیدا دەژیاو چێژی لە یادەوەرییەکان دەبینی، بەیانیان کاتێک باوکی لە خەو بە ئاگای دەهێنایەوە تا بە جێبەکە لەگەڵیدا بڕوات بۆ ئەو جێگە هەڵەتانەی ڕانە مەڕەکەیان بۆ لەوەڕی هاوینە بۆ دەبردن، تەختە خەوەکەی جوردی برای، کوونە پەپووەکەی نزیک پەنجەرەی ژوورەکەی، دەنگی مشارێکی ئەلەکتریکی، تەقەی تاپڕی ڕاوچییەکان، حەپەی سەگ و دەنگی جێبێک کە دەکەوێتە ئیش، میکوێل لەو ماوەیەدا بەشێوەیەک نوقمی چرکەساتەکانی نۆستالیژیا بوو، وەک ئەوەی بە تەواوەتی گەڕابێتەوە ماڵەوە، لە خەیاڵی ئەوەدا نەبوو کە بەم زووانە نۆرەی جوردی بێت، میکوێل دەیزانی ئەوە بۆ براکەی چەندە زەحمەت دەبێت «دەتوت بەشێکی نازک و پاقیژە لە خۆی دەڕوا و قژی هەڵدەپاچرێ و تەختە خەوێکی چۆڵوهۆڵ لە دوای خۆیەوە جێ دەهێڵێت».

دایک هەمیشە بیری لای ڕۆیشتنی (جوردی)یە و بە حاڵ دەتوانێت چێشت لێ بنێت و دانی مریشک و قازەکان بدات و خۆراکێک بخاتە بەردەم کەروێشکەکانەوە.

دەقی زستانێکی درێژ هێند بە وردی لە چرکەساتەکانی ژیان دەدوێت، هەستێکی پڕاوپڕ لە خۆشی و خەفەت لای وەرگر بەرجەستە دەبێت، هەستێک لەتراژیدیای قووڵ و شاراوەی بوونەوە هەڵدەقووڵێت، بە تایبەتی کاتێک باوک جێبەکە بە ئیش دەخات و بەرەو (لاسێو) دەڕۆن، میکوێل لەدوای جێبەکە دادەنیشێت و جوردی لە تەنیشتەوە دەبێت و دایک و باوکیش لە پێشەوە، ئەو ڕۆژە نەهێلکەیان پێ بوو نە پەلەوەر تا بیانفرۆشن، باوک دەبوو لەگەڵ (جوردی)دا بچێت بۆ سەرتاشخانەکە و بەپێی ڕێنماییە سەربازییەکان سەری بتاشێت، پرۆسەی نووسین تا دێت کار لەسەر کۆمەڵێک پرسی جۆراوجۆر دەکات، جموجووڵی ژیان لە بازاڕە میللییەکەی لاسێو، جوانی دیمەنی سەوزە فرۆشی و مریشک فرۆشی و قەسابخانەو بارەکان.. دایک کاتێک بە بیانووی کارێکی تایبەتییەوە خۆی لە بازاڕی لاسێو ون دەکات، میکوێل لەودیو جامی مەیخانەیەکەوە چاوی بە دایکی دەکەوێت بە پەرداخێکی گەورە شەرابی شێریی دەخواتەوە [میکوێل دایکی بینی پەرداخەکەی وەرگرت و بە دوو قوم چۆڕ بڕی کرد] میکوێل بیری لە چرکە سەر حاڵی و شادمانییەکانی دایکی دەکردەوە، هەر باشە هەفتەی جارێک دێت بۆ لاسێو، دوای بازاڕ کردن چەند پەرداخێک شەرابی شێریی دەنۆشێت، میکوێل لە فیکرەوە چوو [دایک تەواو حەقی خۆیەتی بە پەرۆشەوە تاسەی خواردنەوەی کردبێت، چون لە گوندێکی بێ باڕ، بێ دوکان و بێ هیچ شتێکدا دەژیا کە بێجگە لە دراوسێی چاوچنۆک و زستانێکی درێژ، هیچی تری لێ نەبوو، دایک کە دەهات بۆ لاسێو کەروێشکەکانی بە قەسابەکان دەفرۆشت و زەمبیلە هێلکەکانیش بە دوکاندارەکانی بازاڕە میللییەکەی لاسێو، لێرەدا تێکستی زستانێکی درێژ، کاری لەسەر هەندێک خەسڵەتی خودی و کەسیەتی کردووە، ڕەنگە دەست بردن بۆ ئەو جۆرە خەسڵەت و خولیایانە و قەدەغە کردنیان کێشە و مەرگەساتی لێ بکەوێتەوە، دوای ئەوەی میکوێل بۆی دەردەکەوێت کە دایک دەمێکە ئالوودەی شەرابە، لە موبەقەکەدا ڕۆژانە بە نهێنی چەند پەرداخێک هەڵدەقوڕێنێت، بۆیە سەرجەم ڕووداوە یەک لە دوای یەکەکان لەم خاڵەوە دەست پێدەکەن، بە تایبەتی دوای ئەوەی باوک بۆی دەردەکەوێت هاوسەرەکەی ئالوودەی شەراب بووە، ڕۆژێک بوتڵە شەرابەکە لە موبەق دەدۆزێتەوە و دەیڕێژێت، دایک ڕۆژێک بەرلەوەی جوردی بۆ سەربازی بچێت، خۆشترین چێشت لێ دەنێت، چێشتێک کە لە گۆشتی کەروێشک و گێزەر و پیازی بەترش و خوێی تامدار پێکهاتووە، کە جوردی حەزی لێ دەکرد بۆ پێش ژەم بۆ لێنان و قازی بە فڕن برژاویش بۆ

ژەمی سەرەکی، بەڵام دوای ڕۆیشتنی جوردی بۆ سەربازی و ڕشتنی شەرابەکە، شیرازەی خێزانی بەجارێک تێک دەچێت، بەر لە ڕشتنی شەرابەکە لەلایەن باوکەوە، کاتێک میکوێل شەوانە دەچووە ژووری نووستن، دڵتەنگی دایدەگرت، بۆیە دایک بەرگە دۆشەک و باڵشت و متیل و بەتانیەکانی هەڵگرت، میکوێل کاتێک سەیری تەختە خەوی بەتاڵی جوردی دەکرد خەفەتێکی قووڵ دایدەگرت، ئاخۆ دەبێت جوردی ئێستا لە کوێ بێت؟ بەڵام دایک حەزی لەوە بوو بە درێژایی ڕۆژ بجووڵێت، چێشت لێ بنێت، شت بشوات و ئاگای لە دان و خواردنی مریشک و قاز و کەروێشکەکان بێت، بەڵام دوای ڕشتنی شەرابەکە، دایک خۆی ڕادەژەند و دەیگوت: [من پەشیمانم کە ڕۆژێک لە ڕۆژان یەکێک لە ئێوەم ناسیوە].. دەق لەم خاڵەوە کار لەسەر چەمکی گۆڕانکارییەکان دەکات و هێدی هێدی تراژیدیای شاراوەی بوون دەخاتە ڕوو، دوای ڕۆیشتنی جوردی و سەرهەڵگرتنی دایکی و دیار نەمانی، ژیان لەمماڵەدا لە تەنیایی «کلوا»ی سەگەکەی جوردی دەکات کە بە کەساسی لە ماڵەکەدا دەخولێتەوە، بەڵام دەبێت دایک سەری بۆ کوێ هەڵگرتبێت، بە ئاراستەی لاسێو ڕۆیشتبێت، یان بەرەو گوندی پالووسا کە ماڵی براکەی لەوێیە.. دایک بەو سەرماو سۆڵە سەری خۆی هەڵگرتووە، نە پاڵتۆکەی و نە لەچکە جوانەکەی دیارە، نە پۆتینەکانی، میکوێل گەورەکان دەگەڕا، تێکست زۆر بە وردی و بەشێوازێکی شیعری، وەسفی ئەو گەڕانە دەکات، لەم سەرماو سۆڵ و بەفر و کرێوەیەدا چۆن باوک جێبەکە دەخاتە ئیش و لەسەر ڕێگا بە بەفر داپۆشراوەکاندا دەخزێت، بەفر کرێوەی دەکرد و بەسەر جامی جێبەکەدا تێی دەکرد، زستان سەرجەم توندوتیژییەکانی لە بەفر باریندا دەردەخست، لەم بەفرو کرێوەیەدا بەدوای دایکدا دەگەڕێن، یان ڕاستتر بەدوای تەرمی دایکدا دەگەڕێن، ئەو تەرمەی بە ژێر بەفرەوە کەوتووە، میکوێل بە تەواوی لە دڵی چەسپی بوو هەمووان دەیانزانی دایکی نەماوە، بۆیە پیاوانی گوند و پۆلیس بە دوای تەرمەکەدا دەگەڕان.

لێرەدا دەق بەشێوەیەکی قووڵ و شێوازێکی ئاماژەیی لایەنە سایکۆلۆژی و سێکسییەکانی مرۆڤ دەخاتە ڕوو، بە تایبەتی لە کەشێکی ئاوا مەرگەساتیدا، چۆن حەز و ئارەزووی هۆمۆسێکسوەڵتی «هاوڕەگەزبازی» لای «میکوێل» دەبزوێت، میکوێل لە موبەقی ماڵەکەیاندا چاوی بڕیبووە ڕوخساری پۆلیسە گەنجەکە و لە برژانگە درێژکۆلە و کچانەکانی ورد دەبووەوە. دەق لە دەسپێکی نووسینەوە بەشێوەیەکی نەگوتراو لە خەسڵەتی هاوڕەگەزخوازی میکوێل دەدوێت، بەڵام دوای دەرکەوتنی «مانولو» حاڵەتەکە ڕوونتر دەبێتەوە، لە ڕوویەکی دیکەوە، پرۆسەی نووسین لەم ڕۆمانەدا بایەخێکی زۆر بە پراکتیزەکردنی هونەری سینەمایی دەدات، بە تایبەتی لە دیمەنی گەڕانی سەگەکانی فویکس و کاستالیێت، کە لە پانتایی ئەو بەفرە بێ سنوورەدا چەشنی گرتەیەکی سینەمایی بەدوای تەرمەکەدا دەگەڕێن، هەروەها دیمەنی دەرکەوتنی داڵە لاشە خۆرەکان و سووڕانەوەیان بەسەر شوێنی تەرمەکەوە، هاوکات ڕۆمانی زستانێکی درێژ بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ کار لەسەر زەینییەتی داخراوی باوک دەکات و چۆنیەتی ڕوانینی بۆ ژیان و مامەڵەکردنی لەگەڵ ئەوی تردا، باوک لای «جۆزیف بێرنات»ی بەردتاشدا کار دەکات و دایک و میکوێل و جوردی بایەخ بە کێڵگە و کولانەی مریشک و کەروێشکەکان دەدەن و هێلکەی مریشک و قازەکان کۆ دەکەنەوە و دانیان بۆ دادەنێن. باوک لە ڕەفتار و هەڵسوکەوتیدا زۆرجار توندوتیژە، بڕێ جاریش میهرەبان، بۆ نموونە هەم بوتڵەشەرابەکەی دایک دەڕێژێت هەم سووکایەتی بە مانولو دەکات، مانولو کوڕێکی چاوڕەشی بێ دایک و باوکی بێ ئیشە، دوای دیارنەمانی دایک، باوک، مانولو وەک چێشت لێنەر و خزمەتکارێک دەهێنێتە ماڵەوە، تا ئیشوکاری نێو ماڵ جێبەجێ بکات، مانولو چێشتیان بۆ لێ دەنێت و چەرچەف و بەرگە دۆشەکەکان دەشوات و کولانەی مریشکەکان پاک دەکاتەوە، بەڵام دەق لە هەمان کاتدا لە چەمکی شاراوەی مەینەت و تراژیدیایەک دەدوێت کە لە قووڵایی بووندا نیشتەجێیە، تراژیدیایەک لە بنەڕەتدا لەگەڵ ڕۆیشتنی جوردی بۆ ڕاژەی سەربازی و نەگەڕانەوەی یەکجارەکی بۆ ماڵەوە و سەرهەڵگرتنی دایکی بەو بەفرو کرێوەیە سەرهەڵدەدات و هێدی

هێدی ڕەوشی هۆگری و تەبایی ژیانی خێزانی و چرکەساتەکانی خۆشی و شادی لە دەست دەدرێن، میکوێل حەز دەکا نامەیەک بۆ جوردی بنووسێت، پێی بڵێت [دایکمان دیار نەماوە، مردووە و لەژێر بەستەڵەکدا ڕاکشاوە، کاتێ بەفر دەست بە توانەوە دەکات، دەبێ بەدوای داڵە لاشە خۆرەدا چاو بە ئاسماندا بگێڕین، تا بەر لەوەی ئەوان بیدۆزنەوە، ئێمە بیدۆزینەوە] بەڵام میکوێل دوو دڵە نامەکە لەگەڵ کێدا بنێرێت و ئاخر شوێنی جوردی دیار نییە، میکوێل وردە وردە خەفەت و نیگەرانی دایدەگرت، کە دایک چیدی ناگەڕێتەوە لایان، ئیدی دۆزینەوەی تەرمەکەی هیچ ناگەیەنێت، گەڕان بەدوایدا شتێکی بێ مانایە، دەق لە ڕێگەی تۆمارکردنی چەند گرتەیەکی ڕاوە بەراز، بەشێوازێکی سینەمایی، یان چەند گرتە و وێنەیەکی سینەمایی، چەمکی تراژیدیای بوون بەشێوەیەکی پارادۆکس دەخاتە ڕوو، بەفر و تەقەی تفەنگەکان. کاتێک جێبەکە بەلای میکوێل و مانولودا تێپەڕی. لەناو عەرەبانەکەیدا [چوار بەرازە کێوی بەلاشەی لە خوێن شەلاڵ و قورس بە مردن، فڕێ درابوون، ئاژەڵانێکی دڕی تا نەختێک لەوەوبەر بەگوڕ و ساخ و پتەو، باڵادەست لە دنیایەکی سارد و تاریکدا، بەڵام ئێستا هەر تەواو پێچەوانەی ئەوە بوون، ئێستا هەر کرکراگە و گۆشت و ئێسک و چاوانێکی زەقی مردوو بوون لەو عەرەبانەیەوە کە هەڵیگرتبوون، دڵۆپە خوێنی تەنیا، تک تک دەچکایە سەر بەفرەکە...].

دەق لە ڕێگەی دیالۆگی نێوان میکوێل و مانولو، چەمکی مەرگ و تراژیدیای بوون شی دەکاتەوە، مانولو هیچ هەست و یادەوەرییەکی بەرانبەر بە خزمەکانی نییە، مانولو دەڵێت: باوک و دایکم هێند زوو مردن کە من هەر بیریشم نایەتەوە، تەنانەت باوکم بەر لە دایکبوونم مردبوو، چ یادەوەرییەکم لێیان نییە.. تۆ بەختت هەیە کە ناتوانرێت هەمدیس دایکت لێ زەوت بکرێتەوە. لێرەدا چرکە هۆمۆییەکانی میکوێل و مانولو ڕوون دەبێتەوە [میکوێل باسکی تێوە ئاڵاند و کاتێ دەستی نایە ژێر قەمسەڵەکەیەوە، هەستی بە گەرمایی لەشی کرد، بۆنی ئارەقەی کراسەکەی دەکرد و هەستی بە لێدانی دڵی دەکرد.. کراسەکەی هەڵکێشاو پاشان دەستی نایە سەر پێستە گەرمەکەی پشتی، مانولو خۆی بەرەو ڕووی چەمانەوە، جەستەکان بەسەر یەکدا توانەوە].

دوای توانەوەی بەفر، داڵە لاشە خۆرەکان بە ئاسمانەوە بەدیارکەوتن و خولیان دەخوارد، باڵندەی زل و بەدفەساڵ و پیس و پۆخڵ.

دەق لێرەدا بە گرتەیەکی سینەمایی شێوەی لەنێوچوونی تەرمەکە دەخاتە بەرچاو [داڵە لاشە خۆرەکان تۆپەڵە گۆشتیان لەناو زگ دەپچڕاند کوت کوتیان دەکرد، چڵێسانە و بە تاموچێژەوە دەیانخوارد و بۆ کوتی زیاتر خۆیان دەترنجانە پێشەوە..] پرۆسەی نووسین لە ڕێگەی چەند وێنە و گرتەیەکی سینەماییەوە لە حاڵەتەکانی باوک و میکوێل و جۆزیف بێرنات و مانولو دەدوێت، کە چۆن میکوێل لە سەرەتادا بە دوور بینەکەی دەستییەوە سەیری دیمەنەکە دەکات و باوکی فیشەکێک ڕووەو داڵە لاشە خۆرێک دەتەقێنێت، فیشەکێکی تر و فیشەکێکی تر، بەڵام تەرمی دایک بەشێوەیەک نیوە هەلا هەلا بووە، کە هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، بەم جۆرە گێڕانەوەکانی کولم تویبێن لەم ڕۆمانەدا پڕن لە جووڵە و چالاکییەکانی ژیان. خۆشی و شادی و مەینەت و چەرمەسەری، هاوکات تێکست بە دنیابینییەکی قووڵ و وەسفگەراییەکی شیعری کاری لەسەر کۆمەڵێک چەمکی جۆراوجۆر کردووە، لەوانە بڕیاردان و هەڵبژاردنی چارەنووس، سێکس، تراژیدیای بوون، هۆگری و ئولفەت پێوەگرتن، سروشت و توندوتیژی، مەرگ و قێزەونی جەستە، پێوەندی نێوان ئەندامانی خێزان و هەست و سۆز و لێک دوورکەوتنەوە و دیارنەمان.

سەرچاوە:

ناوی کتێب: زستانێکی درێژ.

ناوی نووسەر: کوڵم تویبێن.

وەرگێڕانی لە سویدییەوە: دلاوەر قەرەداغی.

بابەت: ڕۆمان.

چاپخانە: رجای / تاران.

نۆبەتی چاپ: یەکەم ٢٠١٣.